

Kööpenhaminan ilmastoneuvottelut epäonnistuivat odotetusti, ja jatkoneuvottelut junnaavat paikallaan. Jälkipuinnissa on ollut tärkeintä löytää syyllisiä. Reaalipoliitikon manttelin harteilleen ottaneiden mielestä syy-päitä ovat itsekkäitä vaateita esittäneet kolmannen maailman maat, etujaan suojelevat Kiina ja Venäjä, tai tempoileva EU. Tästä näkövinkkelistä Yhdysvalloista tulee tarinan reaalipoliittinen sankari, joka teki mahdolliseksi edes jonkinlaisen sopimuksen synnyn, kuten Martti Tiuri toteaa *Suomen Kuvalehdessä* tammikuussa – tosin Tiurin mielestä sopimus oli varsin mainio, sillä se avaa tien energia-alan johtamaan ilmastoprosessiin.

Aamulehden Matti Apunen sentään myöntää joulukuisessa pääkirjoituksessaan, että Obama-vetoisen Yhdysvaltain läsnäolo Kööpenhaminassa jäi ”mahtipontiseksi lauseiksi”. Rapa roiskuu tosin vähän joka suuntaan, sillä syytäiksi osoittautuvat niin epärealistiset ”pienet maat” kuin niitä vedättävät Kiina ja Chavez. Osansa saa luonnollisesti myös mielenosoittajien joukko, jonka toimintaa Apunen vertaa keskiaikaisiin loitsuihin.

Fifi-verkkolehden haastateltu *Focus on Global South* -järjestön asiantuntija Nicola Bullard kuvaa sitä, miten niin pienet kuin suuretkin järjestöt jätettiin neuvotteluissa odottelemaan ulko-oville. Bullard ja haastattelijat Henri Purje näkevätkin Kööpenhaminan neuvottelut ja Apusen naureskelemat ”kansankokoukset” lähtölaukauksena uudennaiselle ilmasto-oikeudenmukaisuuden idealelle, joka elvyttäisi globalisaatiokriittisen liikehdinnän.

Ja on kai ilmastomuutoksen päivänpolttavuus myönnettävä, kun Bin Ladenin hahmokin laitettiin tammikuussa julkaistulla nauhalla toistamaan ilmastopoliittisia latteuksia.

Epäonnistumisen takaa monet hakevat katkeransuloista onnistumista. Olli Tammilehto viittaa tammikuun *Voimassa* julkaistussa kirjoituksessaan ”Liikelääkkeitä Kööpenhamina-krapulaan” siihen, että huonon sopimuksen torjunta oli monien toimijoiden päämäärä. Aivan samaan hokemaan *no deal is better than a bad*

deal vetosivat myös Yhdysvaltain neuvottelijat, tosin hyvin erilaisista syistä. Jenkeille huono sopimus olisi ollut liian tiukka, eli sellainen, jota ”ei voi toteuttaa”, kun Tammilehdon mukaan mikä tahansa mahdollinen sopimus olisi ollut vain nykymenon oikeuttamisen asiakirja.

On Tammilehdon kanssa samaa mieltä ilmastopoliitikan mahdollisista skenaarioista tai ei, hän muistuttaa siitä, että ilmastopoliitikan realismi on määrittelykysymys. Jos se halutaan määrittellä myös ilmaston, energiantuotannon ja energian kulutuksen kolmiyhteydestä eikä vain politiikan mahdollisuusrakenteina, pitää mittaluokat ottaa tosissaan. Millaiset muutoksen suunnat ovat ylipäätään mahdollisia?

Viime *niin & näin* -numerossa käsiteltiin riippuvaisuutta öljystä ja öljyn kallistumisen seurauksia. Numeroa kootessa kävi ilmi, että Kansainvälisen energijärjestön IEA:n laskelmia öljytuotannon kehityksestä on liioiteltu reilusti siinä pelossa, että markkinat joutuisivat entisestään paniikkiin. Jos ”syväkurkun” tiedot pitävät paikkansa, on halpaa öljyä käytettävissä vielä vähemmän kuin luultiin.¹ Öljyppiikillä on hurjia vaikutuksia modernien yhteiskuntien talouteen. Sen kutsuminen ”energiakriisiksi” kuitenkin yksinkertaistaa asioita. Runsaita energialähteitä on tarjolla, ja kalliimpaa öljyä kyllä riittää. Resurssi muuttuu niukaksi vasta, kun sen tuotanto käy taloudellisesti, sosiaalisesti tai ekologisesti kestävämmäksi. Kriisin todellisuus on monien asioiden summa.

Ilmastomuutoksen, energiantuotannon ja energian

Valokuva: Marijana Lähde

kulutuksen kolminaisuus avaa tähän kiintoisia näkymiä. Jos ilmastonmuutoksen torjunnassa ei epäonnistuta kohdalokkaasti, alkavat yhä useammat absoluuttisesti runsaat resurssit käydä suhteellisesti niukoiksi. Niukkuuden perustana on yksinkertaisesti se, että resurssin laajamittainen käyttö aiheuttaa toisaalla ”uudenlaista niukkuutta”, kuten Matti Vanhanen ilmaisi ilmasto- ja energiapoliittista tulevaisuusselontekoa esitellessään. Mutta resurssien suhteelliseen niukkuuteen tai runsauteen eivät vaikuta vain ilmasto ja muut luonnonjärjestelmät, vaan myös yhteiskuntien energiankulutuksen rakenteet. Mikäli fossiilisten polttoaineiden käyttö ja päästöjen määrä vähenee tasolle, jonka biosfääri pystyy käsittelemään, syntyykin runsautta niin taloudellisessa kuin ekologisessakin mielessä. Ongelmallinen resurssi ei ole enää ongelma, eikä siitä enää olekaan akuuttia puutetta.

Tämä on olennaista esimerkiksi kivihillelle, joka on monissa maissa köyhien kotitalouksien ja pienyritysten ensisijainen energialähde. Sen hiukkaspäästöt aiheuttavat paikallisia ongelmia, mutta kuten ympäristöliikkeiden historia osoittaa, on pistepäästöjen hoitaminen paljon helpompaa. Kivihilli on huonosta maineestaan huolimatta muuntumiskykyisempi resurssi kuin esimerkiksi öljy, sillä sen käyttö ei vaadi vastaavia teknisiä järjestelmiä – ellei käyttö ole nykyisen teollisen kulttuurin tasolla.

Ikävä kyllä ainoa tie tähän on energian bruttotuotannon ja -kulutuksen vähentäminen, sillä nykyisen fossiilipohjaisen talouden volyyymi on niin valtava, että saman mittaluokan korvaavia lähteitä ei yksinkertaisesti ole tarjolla, eikä biosfääri mitä ilmeisimmin kestä nykyistä ihmistoiminnan intensiteettiä, kuten professori Vaclav Smil kuvaa kirjassaan *Energy in Nature and Society* (MIT Press, 2008). Hyötöreaktoreista ja toriumista intoilevat tuntuvat unohtavan, että nykyiset ydinpoltoaineen riittävyyslaskelmat perustuvat nykykapasiteetin kaksin- tai kolminkertaistamiseen, mikä ei nostaisi ydinvoiman osuutta maapallon energiantuotannosta edes viidennekseen.

Aänet korvessa sikseen, sillä Kööpenhaminan jälkeistä keskustelua hallitsee epärealistinen realipolitiikka, jossa ”ihmisten halujen” ja halujen toteuttamisen mahdollisuuksien suhdetta ei pohdita. Suomen kunnianhimoinen tulevaisuusselontekokin perustuu lopulta siihen, että Suomen kokoisella maalla saattaisi juuri ja juuri olla mahdollisuuksia säilyttää nykyinen inhimillisen toimeliaisuuden taso uuden teknologian avulla. On vaikea kuvitella, millaiseen globaaliin kontekstiin – ja sen luomiin niukkuuksiin – tuo visioitu Suomi on sijoitettu.

Nicola Bullard oli oikeassa todetessaan, että ilmastokysymyksen pitäminen vain teknisuonteisena ympäristökysymyksenä on osa ongelmaa. Se on eittämättä myös oikeudenmukaisuus- ja valtakysymys – mutta tämän poliittisen synteessin luomisessa ollaan vasta alussa. Myös oikeudenmukaisuuden unelmissa täytyy olla ymmärrys siitä, miten ilmaston, tuotannon ja kulutuksen triadi rakennetaan, ja miten ihmiset voivat kiinnostua toisen-

laisesta sivilisaatioprojektista. On selvää, että pelkkä vetoaminen uhkaan ei riitä, jollei satu asumaan matalalla saarella tai alttiissa jokisuistossa. On sitäkin selvempää, että abstraktit lauseet ihmisten ja luonnon sortamisen yhteydestä eivät vie viestiä perille (eivätkä riitä viestin perustaksi).

Kenties yksi lähtökohta on valinta turvallisuuden ja runsauden tuottamisen ja turvattomuuden ja niukkuuden tuottamisen välillä. Ympäristöpuheessakin maailmaa on totuttu käsittelemään kerralla vain yhdellä koordinaatilla: väestön määrä, päästöjen määrä, energian määrä, biodiversiteetin määrä... Mutta abstraktien suureiden taakse kätkeytyy ekososiaalinen dynamiikka, joka voi avata myös positiivisia mahdollisuuksia. Kirjaimellisesti niukkuus on muutettavissa runsaudeksi, jos käytäntöjä onnistutaan muuttamaan. Abstraktit energialaskelmat kertovat meille sen, mikä on mahdotonta, mutta ne eivät kerro sitä, mikä on mahdollista.

Valitettavasti tällainenkaan argumentaatio ei pure silloin, jos koko ongelmaan ei uskota. Ilmastokeskustelussa tieteen ja julkisuuden suhde on kuuma peruna. Taannoin jupakka East Anglian yliopiston ilmastotutkimuslaitoksen tietovuodon ympärillä vakuutti monet suomalaisetkin siitä, että ilmastonmuutoksessa ei ole mitään perää. Tammikuun lopulla laitoksen johtaja Phil Jones sai julkisia moitteita julkisuussäästöjen rikkomisesta, mutta tutkimus asiasta tuskin muuttaa ”ilmastogaten” elämää julkisessa tilassa. Fred Pearce kritisoi helmikuun alun Guardianin kolumneissaan vuodettujen sähköpostien tulkintoja. Tutkijoiden sähköpostien epäilyttävien kohtien selittäminen ei kuitenkaan enää auta mitään, kun rikkomukset tieteellistä käytäntöä kohtaan on todettu. Asiaa eivät auta tuoreet paljastukset IPCC:n raportteihin vuotaneista virheellisistä jäätikkötutkimuksista.

Paljastukset osoittavat paitsi tutkijoiden inhimillisyyden, myös sen, millaisia ongelmia konsensusta hakevat tiedeyhteisöt kohtaavat. Kuten Tampereella taannoin vierailut professori Maarten Hajer totesi, tutkimusta ei ainoastaan epäillä, vaan siltä myös vaaditaan epärealistisia selityksiä ja ennustuksia. Ilmastonmuutoksen toivoton monimutkaisuus on selviö jokaiselle tutkijalle, joka tuskailee yksinkertaistettujen ”kahden asteen” skenaarioiden kanssa. Mutta tieteen asema politiikassa ja julkisuudessa on myös muuttunut peruuttamattomasti. ”Tavallista kansaa” ei voi enää pitää ymmärtämättöminä idiootteina. Kuten Inkeri Koskinen toteaa artikkelissaan tässä lehdessä, tieteelle esitetyt haasteet eivät johdu vain sivistyksen puutteesta. Ne johtuvat myös siitä, että tieteestä on tullut peruuttamattomasti julkista omaisuutta.

Mitä pidemmälle tieteellinen sivistys etenee, sitä enemmän erityistieteilijät joutuvat avaamaan kammiotaan julkiseen tilaan ja löytämään tapoja keskustella maailman kanssa.

Viite

- 1 Rasvaisia juttuja. *niin & näin* 4/09, 104–105.